

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Monikielisyys, normit ja pedagogiikka

FT Heini Lehtonen
Suomen kielen yliopistonlehtori
Helsingin yliopisto

Monikielisyyden tukeminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa
-syysseminaari, OPH, Helsinki 28.9.2023

Tyylitellen. Nuorten kielelliset resurssit ja kielen sosiaalinen indeksisyys monietnisessä Helsingissä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. 2015.

Itä-Helsingin uudet Suomen kielet (2016 – 2019; rahoitus Koneen Säätiö; johtaja Jyrki Kalliokoski)

Pedamo (Pedagogik och språklig diversitet i tvåspråkiga examina) (2018 – 2022; rahoitus Svenska kulturfonden; johtaja Auli Toom)

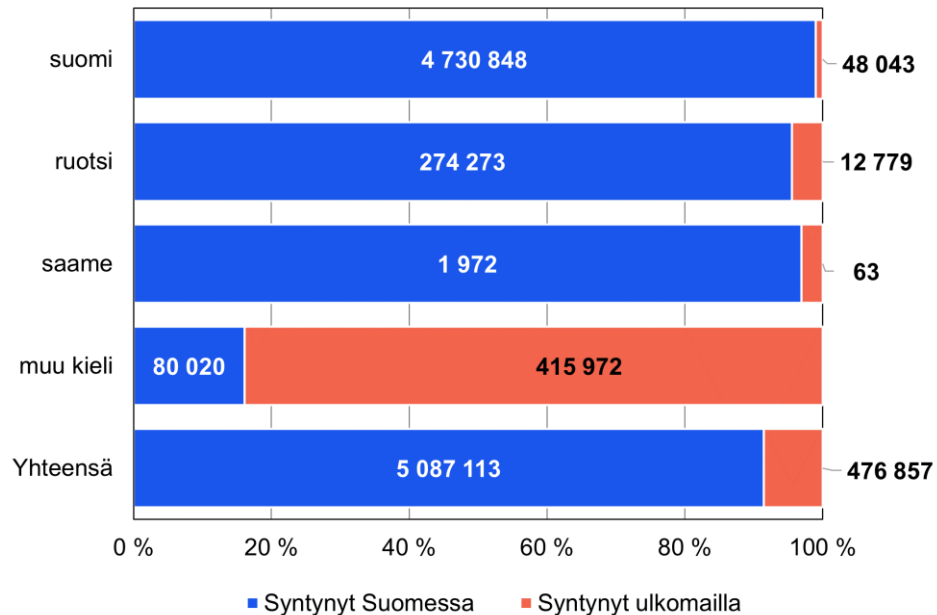

Kuvat: Michelle Joyce; Itä-Helsingin uudet Suomen kielet; Annukka Liikanen

Esityksen rakenne

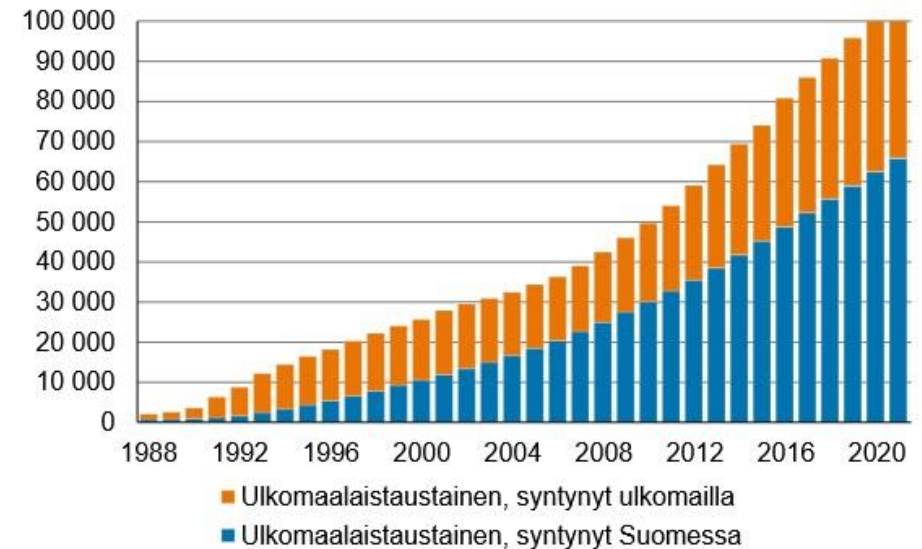
- Monikielisyydestä ja kielitaidosta
- Normeista
- Monikielisyyden pedagogiikoista
- Yhteenveto

”Vieraskielisiä” ja ”ulkomaalaistaustaisia” – vai monikielisiä suomalaisia?

Tilastokeskus 2022

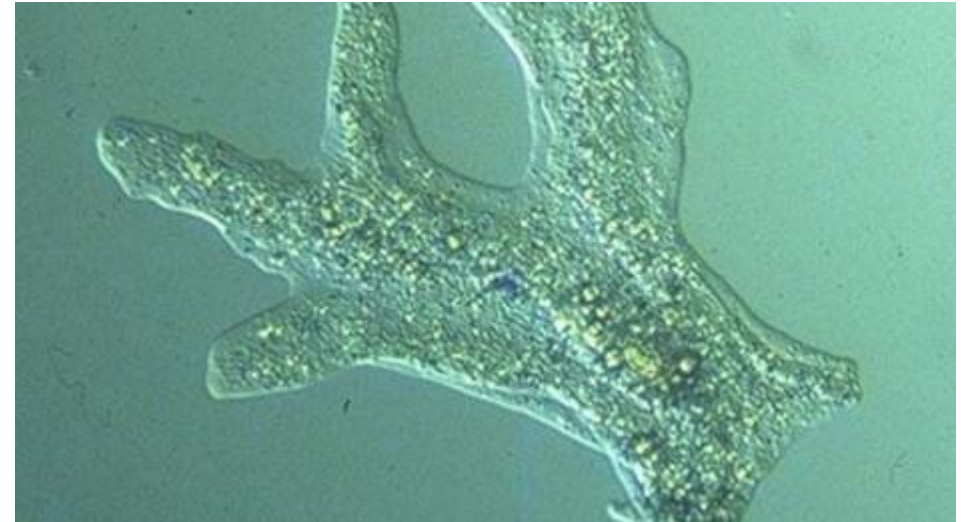
KUVIO 3. ULKOMAALAISTAUSTAISTEN 0–17-VUOTIAIDEN MÄÄRÄ VÄESTÖSSÄ 1988–2021

Lähde: Tilastokeskus, Väestötilastot

Kielitaito on monilähtöinen repertuaari

- Itähelsinkiläisten (nuorten) kielellisissä biografioissa näkyy
 - Siirtolaisuus
 - Globalisaatio
 - Transnationaalisuus
- Esimerkki: R on muuttanut lapsena Irakista Turkkiin ja kouluikäisenä Turkista Pohjois-Suomeen, josta vuoden päästä Helsinkiin. Kotikielet ovat kurdin sorani ja arabia, oppinut Turkissa turkkia ja persiaa (ystäväperheeltä), koulukieli suomi, kavereiden kanssa kurdia, turkkia, suomea, ymmärtää ja käyttää myös ainakin venäjän sanoja. (Lehtonen 2015)
- Kieli vs. kieleily (languaging): Millaisia kielellisiä resursseja hyödynnän toiminnassani? Mitä osaan tehdä eri kielillä?

Kuva: Ameeba. Common Creatives.

Monikielinen minä

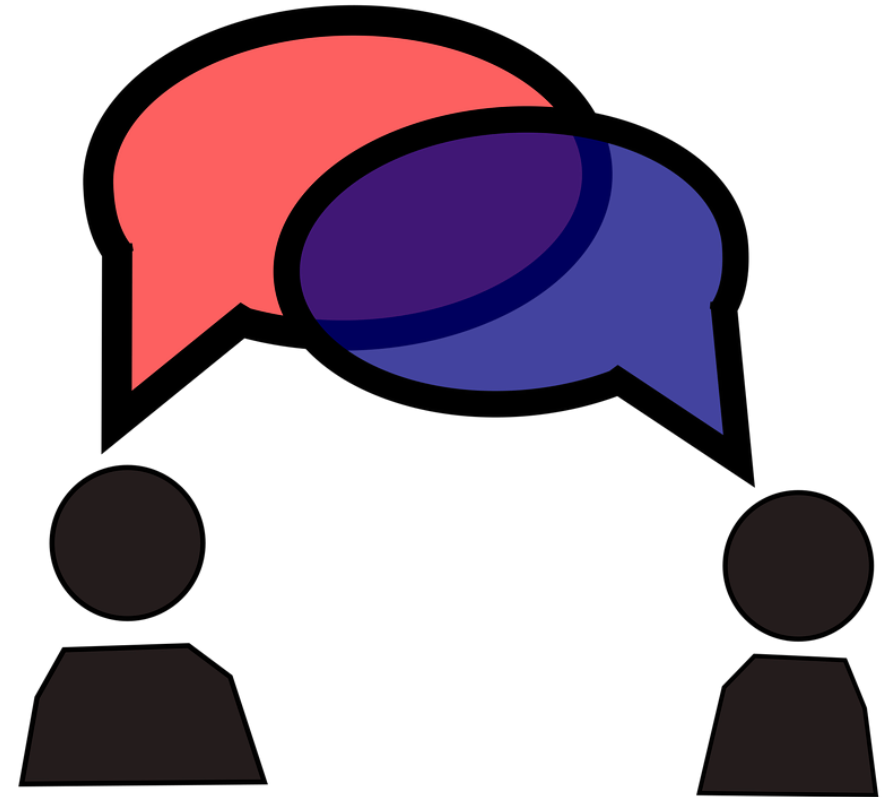
- "Natiivipuhuja" vs. *asiantuntijuus, affiliaatio, periytyminen* (Rampton 1995)
- Kielen omistajuus: oma tai muiden käsitys siitä, kenellä on oikeus määritellä, miten ja missä kieltä käytetään (ks. esim. Lehtonen 2022)
- Monikielinen toimijuus (ks. esim. Lehtonen ym. Tulossa 2023):
 - Valmius tehdä valintoja omaa kielenkäyttöään koskien
 - Valmius kasvattaa ja kehittää omaa kielitaitoaan (laajentaa repertuaariaan, kasvattaa identiteettiään)
 - Valmius toimia kielellisesti moninaisessa ja epäsymmetrisessä yhteisössä yhdenvertaisesti

Kuva: Itä-Helsingin uudet Suomen kielet

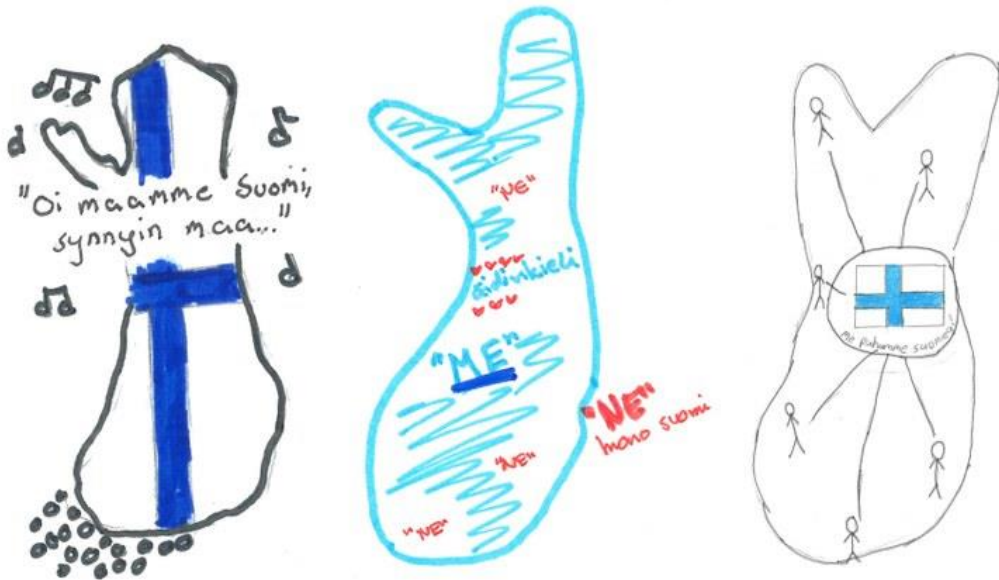
Kielen normit

- Ns. luonnolliset normit vs. yleiskielen normit (Karlsson 1995)
- Dialoginen käsitys normeista: normit ovat vuorovaikutuksessa syntyneitä käsityksiä siitä, mikä kulloinkin on ”sopivaa” tai ”kuuluu” tiettyyn kontekstiin/tilanteeseen/toimintaan (Piippo 2012)
- Yksikielisyyden normi: luonnollistunut ajatus siitä, että yhdessä kielessä pysyttelemine on normaalimpaa ja suotavampaa kuin kielten rakenteellisten, sosiaalisten ja institutionaalisten rajojen ylittäminen

Kieli-ideologioita kierrätetään ja vahvistetaan koulutuksessa

Niemelä 2021

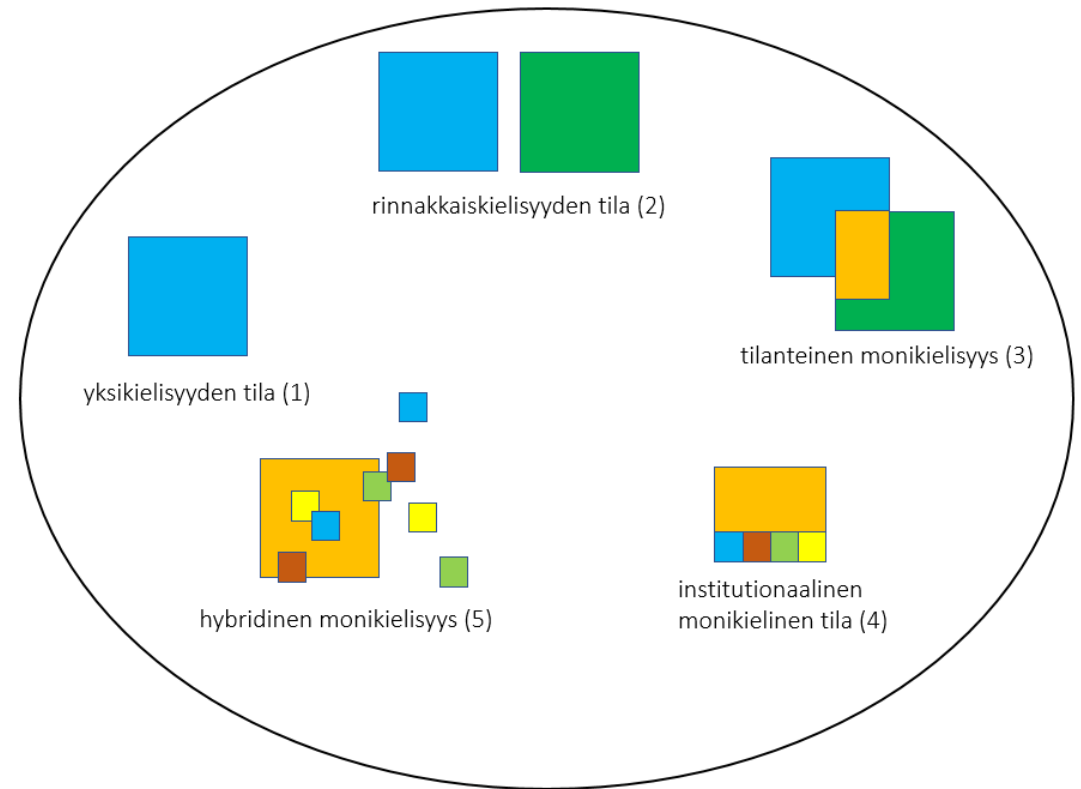

Itä-Helsingin uudet Suomen kielet –hankkeessa valmistunut seinämaalaus ”Kielten haltijat” Merilahden koulussa

Monikielisuuden tilat

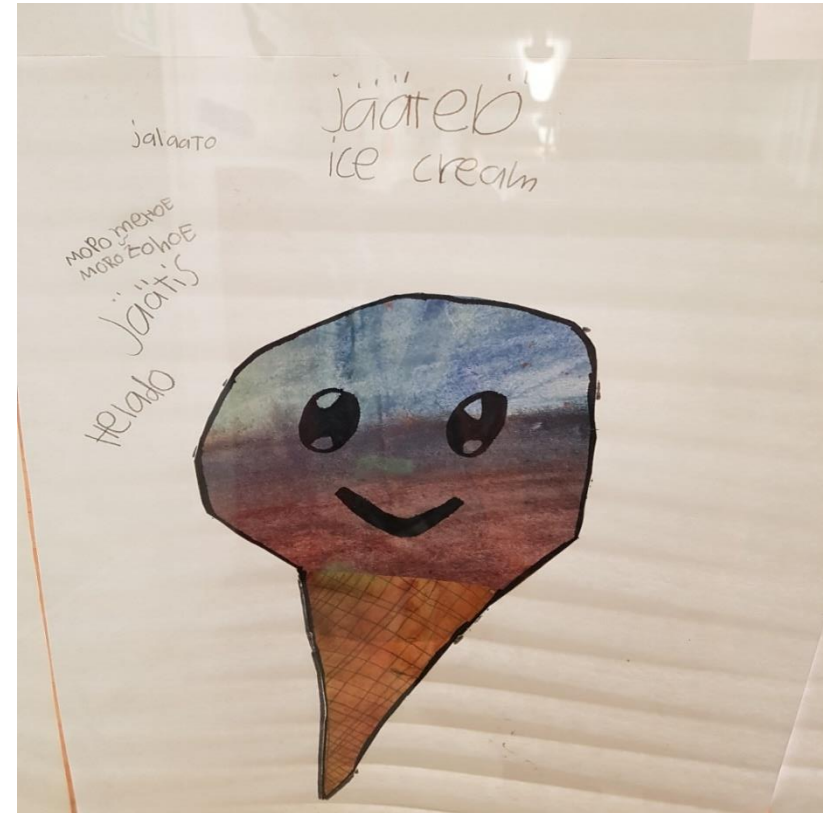
- Lainsäädännöstä ja instituutiota ohjaavista yhteisistä asiakirjoista (esim. opetussuunnitelmat) yhteisöön rakentuu normeiltaan erilaisia tiloja
- Opettaja voi toiminnallaan vahvistaa yksikielisuuden normia tai muokata normeja niin, että päästään **limittäiskieleilyn tilaan** (translanguaging space, Wei 2018)
- Limittäiskieleilyn tilassa on normaalia ylittää kielten rakenteelliset, sosiaaliset ja institutionaaliset rajat

Lehtonen, Ahlholm, Tiermas & Suuriniemi 2023
(tulossa)

Opettajan pedagogiset valinnat ovat keskeisiä

- Normit muuttuvat perustellussa kielitietoisessa pedagogiikassa
- Opettaja voi muuttaa yhteisen institutionaalisen tilan normeja omalla toiminnallaan

Kuva: Itä-Helsingin uudet Suomen kielet

Monikielisyyden pedagogiikkoja

- Kielitietoinen opetus (ks. esim. Repo 2023)

- Limittäiskieleilyn pedagogiikka (García & Wei 2014; Lehtonen 2021; Lehtonen ym. 2022)

- Kielellisesti ja kulttuurisesti vastuullinen pedagogiikka (Lucas & Villegas 2013)

- Kielellisesti tuettu opetus (Harju-Autti 2022)

- Kielikylpy (ks. esim. Savijärvi 2012); kielisuihkutus (ks. Kallonen 2011)

- CLIL (sisällönopetus ”vieraalla” kielellä, ks. esim. Roiha 2020)

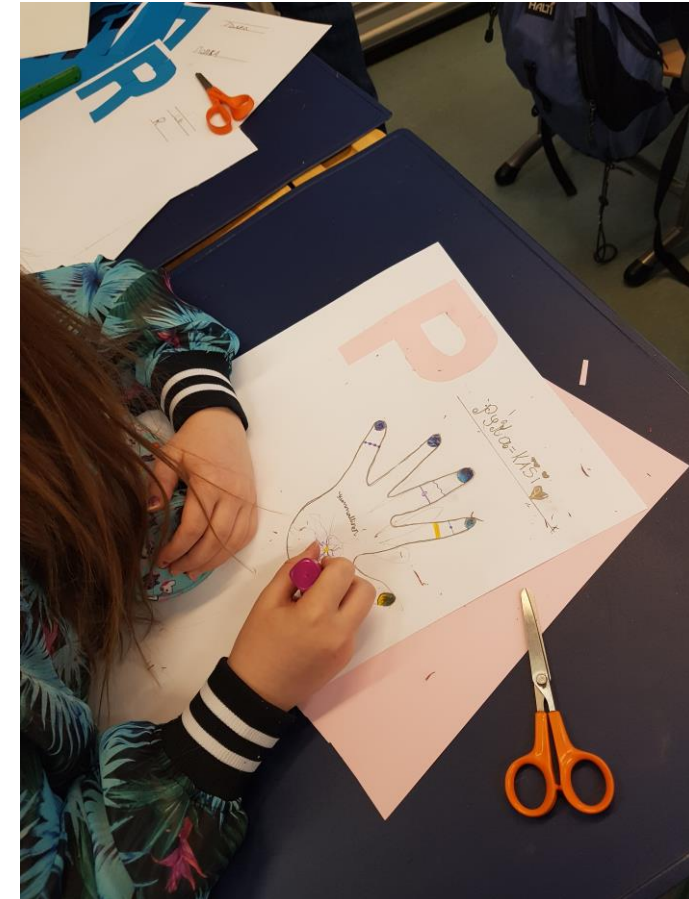
Kielitietoinen opetus

- Kielitietoisuus on opittavissa olevaa tietoa siitä, millaisia kieliä ylipäätään on olemassa, miten kieli vaihtelee ja muuttuu sekä mitä kieli merkitsee yhteisöille ja yksilölle
- OPH:n tavoitteena on luoda kielitietoinen koulu (<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kielitietoinen-opetus-kielitietoinen-koulu>) ja kielitietoisuus on teemana myös varhaiskasvatussuunnitelmassa (ks. esim. Sopanen 2018)
- Kielitietoinen opetus tunnistaa kielen keskeisen roolin kaikessa oppimisessa
- Kielitietoinen opetus on myös yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden asialla; tiedostetaan ja otetaan huomioon erilaisten kielellisten repertuaarien ja opetusryhmän kielellisen epäsymmetrisyyden vaikutus oppimiseen ja opettamiseen

Limittäiskieleilyn pedagogiikka (*translanguaging pedagogy*)

- Lähtöisin kouluista, joissa suuri osa lapsista vähemmistökielisiä
- Koko kielellinen repertuaari oppijan käytössä
- Kielten rakenteelliset, institutionaaliset ja sosiaaliset rajat voi ylittää oppimis- ja opetustilanteissa
- Limittäiskieleilyn pedagogiikka muokkaa asenteita ja normeja: yksikielisyyden normista limittäiskieleilyn tilaan

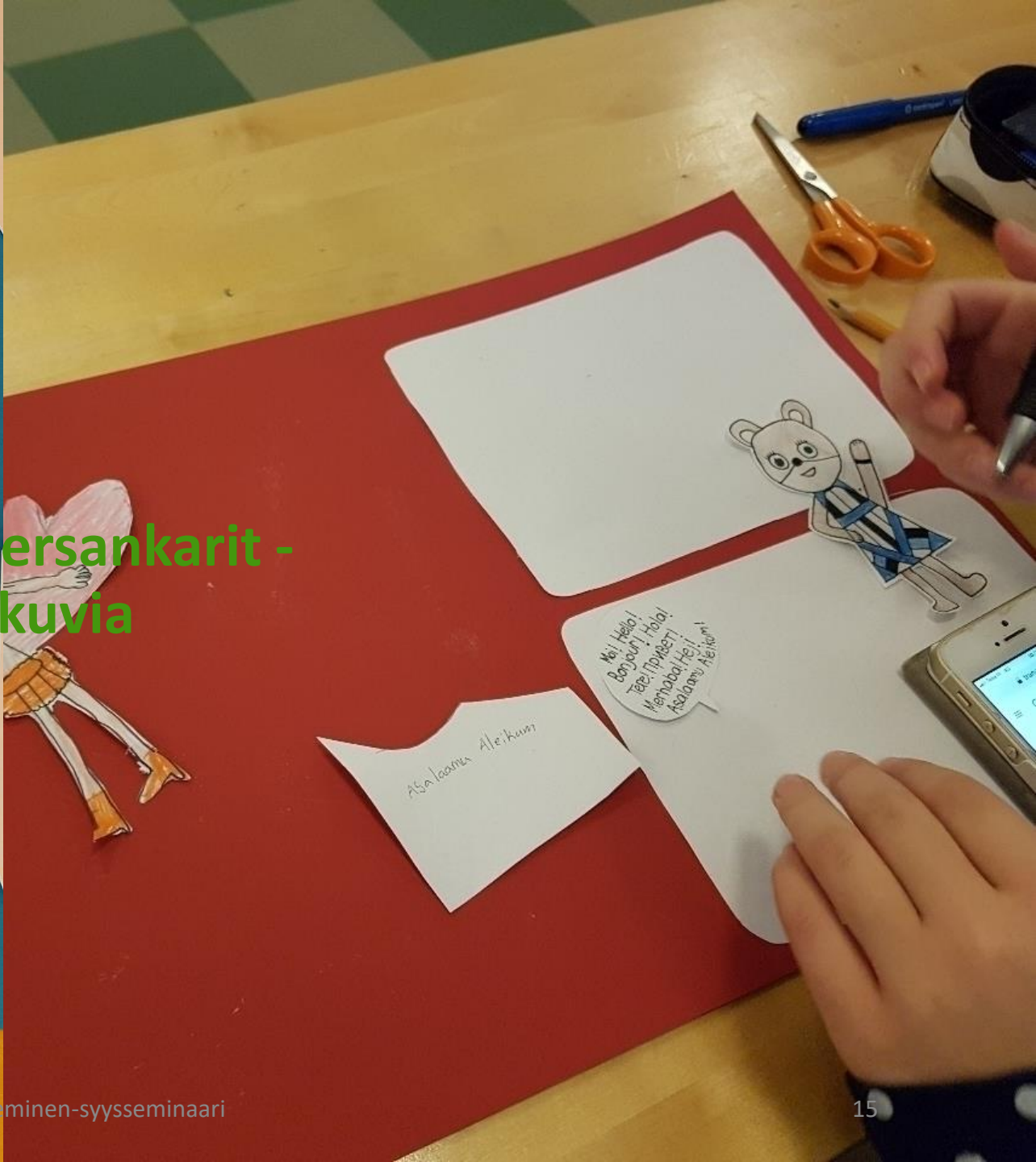
(García & Wei 2014; Wei 2018; Lehtonen 2021)

Kuva: Itä-Helsingin uudet Suomen kielet 13

Materiaaleja kielitietoiseen varhaiskasvatukseen ja limittäiskieleilyn tilan luomiseen

- Kielivertailu-työväline
<https://sites.utu.fi/kielivertailu/tyovaline/>
- Monikielisyys näkyväksi, kielitietoutta kaikille! Itä-Helsingin uudet Suomen kielet -hankkeessa kehitettyjä työpajoja
<https://www.oph.fi/fi/opettajille/monikielisyys-nakyvaksi-kielitietoutta-kaikille>
- DivED- sukella kieleen ja kulttuuriin: Kielitietoinen varhaiskasvatus
<https://dived.fi/kielitietoinen-varhaiskasvatus/>

I can hear your thoughts

Я СЛЫШАЮ ТВОИ МЫСЛИ

Niyaddaada kuulen su mottiid
ayaan maqal

ج/ك/س

Kuva: Itä-Helsingin uudet Suomen kielet

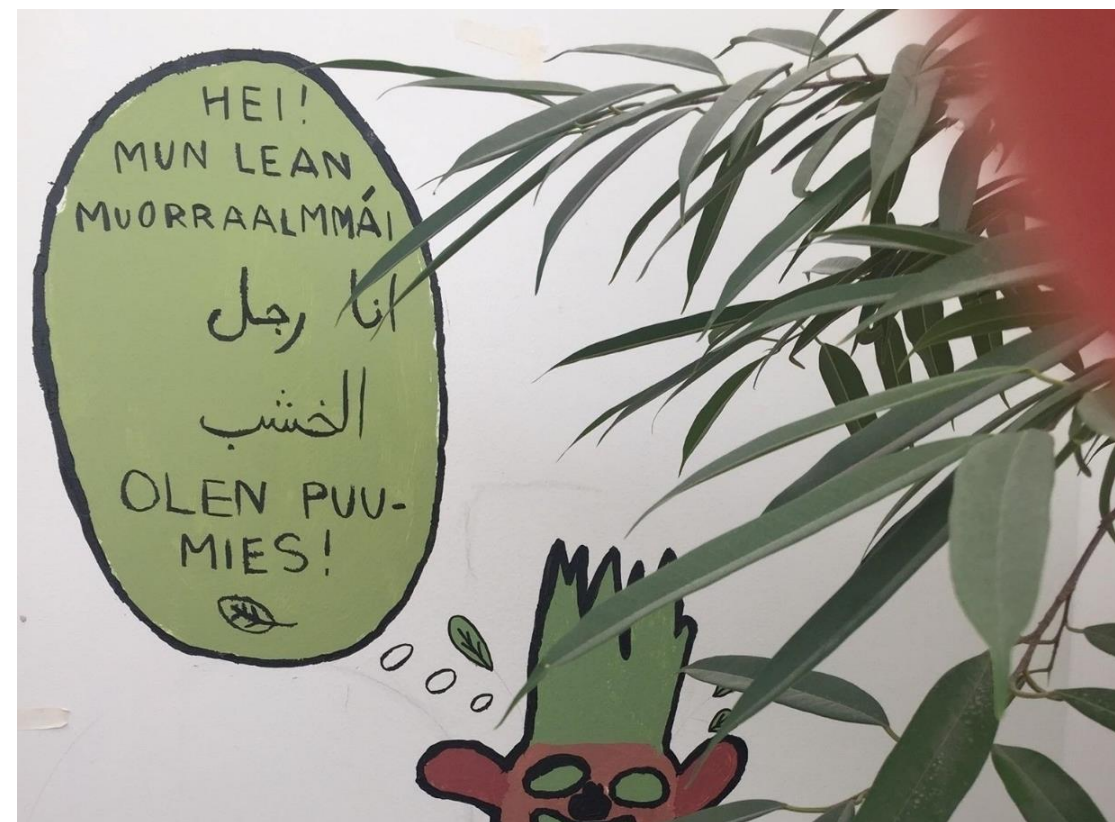
28.-29.9.2023

Monika... -syysseminaari

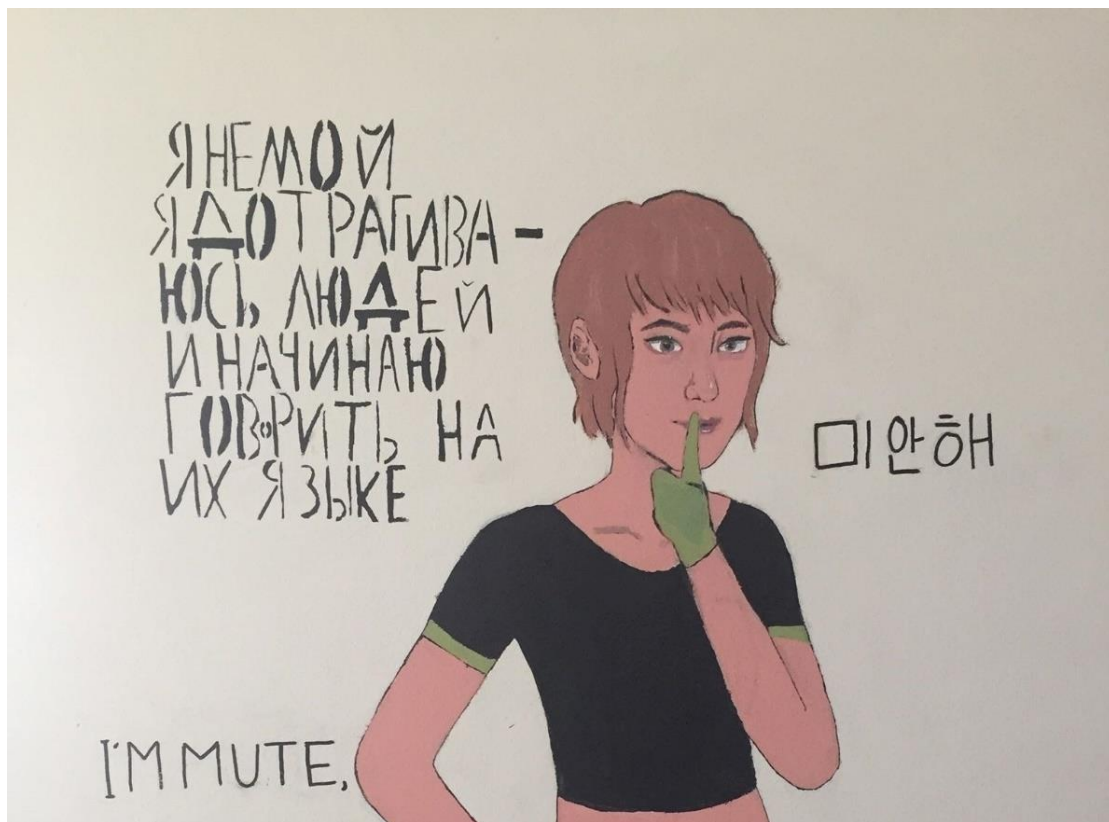
Seinämaalauksia: kielten supersankarit

Kuva: Itä-Helsingin uudet Suomen kielet

Kuva: Itä-Helsingin uudet Suomen kielet

Kuva: Itä-Helsingin uudet Suomen kielet

Itä-Helsingin uudet Suomen kielet -hankkeen työpajojen vaikutuksia

- Oppilaat alkavat tunnistaa omia ja toistensa taitoja ja asiantuntijuutta ja arvostaa niitä.
- Luokkahuoneen vuorovaikutuksessa on turvallista ylittää kielten sosiaaliset rajat ja ottaa käyttöön koko kielellinen repertuaari.
- Oppilaat tulevat nähdyksi kokonaisina, mikä tukee monikielisen identiteetin muodostumista.
- Kaikkien kielitietoisuus kasvaa ja asiantuntijuudesta tulee yhteistä ja jaettua.
- Ilmapiiri paranee ja oppilaat auttavat toisiaan aiempaa enemmän.

Kuva: Itä-Helsingin uudet Suomen kielet

Keskustellaan!

- Mitä hyviä lasten, aikuisten ja yhteisön monikielisyyttä tukevia käytänteitä omassa yhteisössäsi on? Jakakaa kokemuksia!
- Millaisia monikielisyyttä tukevia pieniä tai isoja käytänteitä, leikkejä tai harjoituksia voisit kokeilla?

Monikielisuus lähtökohdaksi: Monikielisuus on osa kaikkien arkea, ei erityisjärjestelyjä vaativa poikkeus.

Huom! Kaikissa tilanteissa anna ihmisen itse määritellä kielellinen identiteettinsä ja päättää, mitä haluaa kielitaidostaan jakaa.

Lähteet

- García, O. & and Wei Li (2014). *Translanguaging : Language, Bilingualism and Education*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Harju-Autti, Raisa 2022: *Kielellisesti tuettu opetus : Yläkouluikäiset maahanmuuttajaoppilaat opetuskieltä ja oppiainesisältöjä oppimassa*. Tampereen yliopisto.
- Kallonen, E. (2011). Ei tehdä tästä nyt numeroo – Kielisuihkutus osana varhaista kielenoppimista. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 2(1).
- Karlsson, F. 1995. Normit, kielenkäyttö ja kieliopit. –J. Rydman (toim.), Tutkimuksen etulinjassa. Tieteen päivät 1995 s. 161-172.
- Latomaa S., Luukka, E. & N. Lilja (toim.) 2017. *Kielitietoisuus eriarvoistuvassa yhteiskunnassa – Language awareness in an increasingly unequal society*. AFinLAN vuosikirja.
- Lehtonen, H. 2015. *Tyyliellen*. Helsingin yliopisto.
- Lehtonen, H. 2021: Kielitaitojen kirjo käyttöön, limittäiskieleilyä luokkaan. - Ahlholm, Maria & Irina Piippo & Päivi Portaankorva-Koivisto (toim.): Koulun monet kielet. AFinLA-teema 13.
- Lehtonen, H. 2022. Kieli meissä, kieli välillämme: Kielen omistajuus monikielisessä koululuokassa kehon ja tilan vuorovaikutuksena. Teoksessa Heinonen, P. & U. Karvonen (eds.) *Katso kuule koulua: Kehollisuus, materiaalisuus ja tekstit koulun vuorovaikutuksessa*. Vastapaino.
- Lehtonen, H., M. Ahlholm, S.-M. Suuriniemi & A. Tiermas 2023 (tulossa): Monikielisen toimijuuden rakentuminen ja sen tukeminen koulun toimintayhteisössä. – Pitkänen-Huhta, A. & K. Mård-Miettinen, T. Nikula (toim.): *Kielikoulutus mukana muutoksessa*. AFinLA-teema 16.
- Lucas, T. & A. M. Villegas & Margaret Freedson-Gonzalez 2008. Linguistically Responsive Teacher Education Preparing Classroom Teachers to Teach English Language Learners. *Journal of Teacher Education* 59/4, 361–373.
- Niemelä, H. (2021). Kieli-ideologiat ovat läsnä koulussakin. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 12(5).
- Piippo, Irina 2012: *Viewing Norms Dialogically. An Action-oriented approach to sociolinguistic metatheory*. Department of Modern Languages, University of Helsinki.
- Rampton, B. 1995. *Crossing. Language and ethnicity among adolescents*. London: Longman.
- Repo, Elisa 2023: *Together towards language-aware school*. Turun yliopisto.
- Roiha, A. (2020). CLIL-opetuksen merkitys yksilöiden elämänkuluissa: entisten oppilaiden retrospektiivisiä narratiiveja. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 11(1).
- Savijärvi, Marjo 2012. *Yhteisestä toiminnasta yhteiseen kieleen. Keskustelunanalyttinen tutkimus toisen kielen oppimisesta kielikylpypäiväkodin arkitilanteissa*. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- Sopanen, P. (2018). Kielitietoisuus uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9(3).

Дякую
Дякую

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Kiitos! Tack! Mahadsanid!
Thank you! Giitu! Passiboa!
спасибо شكرا

